

ههلبژارتنا کهسایهتین چیروکی

ابراهیم یونسی

وهرگیران : م. حسین ئوسمان نهبدورهحمان

زانکویا زاخو / فاکولتیا زانستین مروقیهتی / پشکا زمانی کوردی

وهرگیران / نهدهدوب

ههلبژارتنا کهسایهتین چیروکی تا رادهکی زور ب جوری چیروکیته گریدایه. نقیسه دهمی مژویلی نقیسینا چیروکی دبیت، تا رادهکی هزرهک لدور وان کهسین کو دی هیته د چیروکیدا بی هی. دهمی کهسایهتیهکی دکهته د چیروکیدا، دقیان ئیک ژ قان دوو ریکان ب ههلبژارتیت؛ یان دقیان چیروک د دهستی کهسایهتیاندا بیت. یان کهسایهتی د دهستی چیروکیدا بن.

د نهوان چیروکین کو سهردههیری دگهل رویدانین زیندی دکهن و ئاکسیوننا چیروکی ب هیژ و لهزگینه، کهسایهتی بی د دهستی چیروکیدا“ و نهقه تشته که ناهیتته قهشارتن. د وان چیروکین کو پلانهکا ب هیژ ژی ههیت، ههر ب قی رهنگیه. ژ لایهکی دیقه، د وان چیروکین کو نیشاناندا تایهتهندی و سیفاتین بهرزین کهسایهتیان، لهر چاقد دهیتته وهرگرتن و چونکی پلانا چیروکی وهکو پیدقی یا لاوازه و بنهمایی کاری یا

رووکهه

وهرزیه، پویهی ددهنه فهکوبین ووهرگیرانین مروقیهتی و زانستی

ژماره 1 ههفینا 2011

نیشانانا شیوازی بهرسفدانین کهسایهتیانه، هیژا کهسایهتیین چیروکی یا کامله و چیروک یا ددهستی واندا.

نهگه بریار نهو بیت و نقیسه ری بقیّت کو کهسایه تی د دهستی چیروکییدا بن، ل وی ده می، ههلبژارتنا وان کاره کی ب ساناهیه. واته نقیسه ر دقیا هندهک کهسایه تیان ب ههلبژیریت کو شیانیّت راپه راندنا هندهک ژ کارین کو پلانا چیروکی دخوازیت هه بن“ ب دهربرینه کا دیتر، نقیسه ر وان کهسایه تیین کو ژ بو بهرگریا رویدانین چیروکی ژ ههژی دزانیّت، دی نیخیته د چوارچووقا چاقه ری کریا چیروکییدا“ لی نهگه وه سا بیت کو چیروک د دهستی کهسایه تیاندا بیت، نقیسه ر دقیا کاری خوه دگهل وان که سان دهست پی بکه ت“ بیّن کو هزر تییدا کرین، چونکی ب راستی هه ر نهف کهسایه تیینه کو چیروکی دنقیسن و ل دو یف سه روبه ری خوه لیك دده نهفه. - پلان و ئاکسیونا چیروکی ب تمامی ل دو یف سه رده ری و کریارین وانن. نمونین باشین فی جوره چیروکی: (سه دهقه: ژ نقیسنینا: ئوفلاهیترتی / O,Flaherty), (کچین خانما جوان: ژ نقیسنینا: بیّتس / Bates) ن، کو دی وهرگیړانا هندهک ژ پشکین وی د فی پشکیدا ئینین و دی ناماژهی دهینه شیوازی کارکرنا ره گه زین وی.

هژمارا کهسایه تیین چیروکی:

نهگه ر، چ چیروکه کا باش بخوینی، دی بینی کو پتر ژ کهسایه تییه کی سه ره کی نینه. خو ل وی ده می کو گشت ئاکسیونا چیروکی دناقبه را دوو کهسایه تیاندا دبووریت“ و هه ر دووکان کاریگه رییه کا زور لسه ر چیروکی هه یه، لی نهگه ر ب هویری به ری خوه بدهینی، دی بینین کو شیان و گرنگیا ئیکی ژ یا دی پتره“ سه ره رای کهسایه تیی سه ره کی، چی دبیت ئیک یا چند کهسایه تیین دی ژی بهیته د چیروکییدا. ب گشتی نهف کهسایه تییه ب کهسایه تیین لاره کی دهینه ناف کرن. رهنگه هندهک که سین دیتر ژی بهینه د چیروکییدا و پشکداریی د گفتگوییدا بکن، یان نهکن، لی یا دروست نهوه کو دقیا هژمارا کهسایه تیین لاره کی د چیروکییدا د کیّم بن، چونکی نهگه ر نقیسه ری بقیّت نهو

ههلبژارتنا کهسایه تیین چیروکی
روگه ه

وه ریزه، پوهنی دده نه له توین و وهرگیرانین مرقابه نی و زانسنی

ژماره 1 هافینا ۲۰۱۱

دهمی کورت، ب گهلهك كه سایه تیان پر بکته و همیان ژی نیشان بدهت، چونکی نهقان
 كه سایه تیان همیان پیویستی یا ب دهمی هه ی، ب ناچار یقه یان دقیا یاسایان پیشیل
 بکته و کورتیا دم و جهی ل پشت گوه بهاقیزیت“ یان ژی ب کیماسیقه بهحسی
 كه سایه تیین چیروکی بکته. د (هه دوو) شیوه یاندا کاری وی دی یا ب کیماسی یین
 گرنگ بیت“ د شیوی نیکیدا، چیروکا وی نایته چیروکه کا کورت، و د شیوی دووییدا،
 چیروکه کا کورته لی تایبه تمه ندیین چیروکا کورت تییدا نینن و خوینه ری قانع ناکته.

بقی چهندی نه موومکنه کو داستانهك بهیته نقیسین“ هم یا کورت بیت هم
 تژی كه سایه تیین بهرز بیت و کاریگری و راستیا وی تووشی ناسته گان نه بیت.

دویف چوونا بهرهمین کورته نقیسان، نیشان ددهت کو نهف چهنده هه می
 گاغان یا دروسته. بو نمونه د ((رستك)) ژ نقیسینا(مویاسان)یدا، دی گه هینه
 كه سایه تیه کی سهره کی (ماتیلد) و كه سایه تیه کی لاهه کی (لوناك)ی. دوو كه سایه تیین
 دیتر ژی، وه کی خانما (فورستی) و گوهه ر فروش، پشكداریه کا کییم د چیروکیدا یین
 هه یین.

خودانا مالی و وهزیری رهوشه نبیری و هه قزینا وی، خو نهف پشكدارییا کییم ژی
 د چیروکیدا نینه و بتنی ناماژه ب ناقی وان دهیته کرن.

کهواته هژمارا كه سایه تیین چیروکی ب گشتی (حهفت) نهفهرن و ژقان ههفت
 نهفهران، دوو ژ وان د بهرز و ژقان دوویان ژی، رولی نیکی سهره کیتره ژ یا دی.

ههروه سا چیروکا ((دیاریا موغان)) ژ نقیسینا (نوهیزی)، كه سایه تیه کی
 سهره کی، (دیلا) و كه سایه تیه کی لاهه کی (کییم)ه. نهو نافره تا مویین (دیلا)ی دکریت ب
 تنی چهند په یقان د ناخقیقیت“ و هژمارا كه سایه تیین چیروکی ب قان سی نهفهران ب
 دویمه یك دهیت. د چیروکا (دویمه یك بهلگ) دا ژی، هه نهف (دهست پیقه گرته/
 مالداری)یه دهیته دیتن.

هه بیزاتنا كه سایه تیین چیروکی

رووگه ه

وهزیه، پوهنی ددهنه فه کوبین
 و وهز کیرتین مرقله پهن و زانستی

ژماره 1 هه فینا ۲۰۱۱

بنياتی قان چيروکان هر وهکی هاتیه دیتن، وسفا پراکتیکی یه و سه خبیری و چاقدیریا چيروکی، یا ب هیقیا کهسایه تیین ویتقه. د وان چيروکین کو بنياتی کاری لسهر رویدانین زیندی و ناکسیون ب هیژ راوهستیای، هژمارا کهسایه تیین چيروکی دشین د زیده بن. نمونا ژ هه ژیا قان جوره چيروکان“ چيروکا (کیپلینگ) ه ل ژیر ناقي ((نهو زهلامی دبوویه پادیشاه)). د قی چيروکیدا (دراقت/Dravot) کهسایه تیی سهره کی و (کارینهان/ Carenhan) کهسایه تیی لاهه کییه. سهره رای قان دوویان، پینج که سین دی ژی، پشکداریی د پشکا ناکسیون و گفتگوویا چيروکیدا دکهن و ناقي یازده که سین دیتر ژی د چيروکیدا دهیت. بقی رهنگی هژمارا کهسایه تیین چيروکی ب گشتی هه ژده نه فهرن و ژ نا قان هه میان ب تنی دوو د بهرجهسته نه.

هندهک کورته نقیس پیکولی دگهل کهسایه تیین چيروکه کی پول پولین بکه ن. شوون کهفتنا قی شیوهی، دی نقیسه ری تازه پیکه هشتی، توشی بهرزه بوونی که تن و دی بیته نه گری هندی کو ل شوینا هندی“ کو بهیت کهسایه تیین ژ هه ق جیاواز ب نافرینیت، دی فورمین بریارپیدایی، نافرینیت و خوه ژ خه لکی زیندی و واقعی دویر کهین.

بی گومان کاری پولین کرنا کهسایه تیین چيروکی نه کاره کی ب زه همه ته. بو نمونه“ دی شیین کهسایه تیین چيروکی وهک: نه قیندار، کارکه ر، زینجبه ر، فه کوله ر، کاشف، و... هتد و بیی گرنگی دان ب بسپورین تاکه که سی، پولین بکهین“ لی نه قی کاری چ سوودهک هه یه؟ نه گه ر نقیسه ری، هژرا خوه د خه لکی چيروکی و سهروبه ری واندا کریت، کاری مایی دی ژ لایی کهسایه تیین چيروکیته هیتته نه نجام دان. هه لبه ت ب وی مه رجی کو نقیسه ر، لسهر پینوسا خوه زال بیت و تیرا خوه سهربوور، ژ ژیانی هه بیت. چهوا دروست کرنا فورمان، کاره کی نادرسته، وینه کرنا کهسایه تیان وهکی خوه ژی، کاره کی نادرسته. فورم د چيروکیدا نازیت و خه لکی واقعی ژی گه لهک سهرنج راکیش

هه لیزاتنا کهسایه تیین چيروکی

رووگه ه

هه رزیه، پوهنی ددنه له توین و هه رگیزانین مروفابه نی و زانسی

ژماره 1 هه قینا 2011

نینن. ژ بلی هندی کو نه گهر خه لکه کی نه سروشتی بن. که واته ژ بو هندی کو خوینهر قانع ببیت، ههر وه کی مه گووتی، دقیا نقیسه ر تاییه تمه ندیین وان بهرجه سته تر بکه ت.

رهنگه باشترین شیوه ژ بو نافراندنا که سایه تیین چپروکی نه فقه بیت، کو نقیسه ر، نهو که سی ل دویف سهر بور و حهزا خوه، ژ ههژی چپروکی دزانیت، فقه کولینی لسهر بکه ت و پشتی هینگی ههر نه فی که سی ب تاییه تمه ندیین ره گهزی و کاریقه ب خه ملینیت. هه لبه ت نه گهر که سی هه لبژارتی نه فقه تاییه تمه ندییه ل دهف نه بن. بو نمونه، نه گهر پیویستی ب دوکانداری کاشیا هه یه، باشترین که سایه تیی کو بشیت بهیته دچپروکیدا، دوکانداری کاشیانه“ لی نه گهر نقیسه ر ناشنایی دگه ل فی جوره که سی نینه، دی شیت ئیک ژ دوکاندارین تاخی خوه ب هه لبژارتیت و وی ب تاییه تمه ندیین دورهیلی ب خه ملینیت.

((هه میان نه فقه کاره بیی نه نجام دای. ((نیسکات)) سه باره ت فی یه کی، ههرچه نده گه لهک دووره په ریژ بوویه و د ئیک ژ بهر هه مین خوه ویینی (کریت) ی بابی خوه نیشان دده ت و د بهر هه مه کی دیر _ ل ده می کو بابی وی دگه ل وی باش _ ویینه یین جوانتر و باشتر نیشان ددان.

((ئیستیئندال/ Stendhal)) د ئیک ژ ده ستنقیسیین خوه دا، ناقین هنده ک که سان د ئینیت کو د نافراندنا که سایه تیین رومانا (سوپ و رهش) دا، نیلهاما بو ئیناین.

ههر وه کی نه م دزانین (دیکیئنز) ی ژی د نافراندنا به ریژ (میکابیر/ Micawber) یدا وه سفا بابی خوه دکه تن و د هه بوونا به ریژ (ئیسکیمپول/ Skimpole)، ژی وه سفا ((لی هانت/ Leigh Hunt)) شاره داری ب نا فقه ودهنگی له ندهن دکه ت.

(گورگی) ژی خیژانا ((کوقالدا / Cuvalda)) ژ ژیانا وه رگرت و د چوارچووقی فی خیژانیدا، خیژانا (نه مین ساحل غازان) نافراند.

هه لبژارتی که سایه تیین چپروکی

روگه ه

وه ریسه، پوبتهی دده نه فقه کوبین و وه ر کترین مرؤقه اهنی و زانستی ژماره 1 هه فیئا ۲۰۱۱

(تورگینیف / Turgenev) ی دگوت " هتا کو ئەز خەیاڵا خوە نه دانمە سەر کەسەکی زیندی، ئەز نەشیم کەسەکی ب ئافرینم. و ئەو نقیسەری د بیژیت ئەز وه ناکەم، راست نابیژیت " و ئەوین وهناکەن و مفاى ژ زیندیان وهرناگرن، تشتهکی دی دکەن: ئەو د ئافراندا کەسایهتیین خوە دا دەیندارین بێردانکین خوەنه. نمونەیین (نارتانان/ Artagnan)، (خانما پرودی) (گرانلی) و (جین ئایر) و (کانیار) نه دکیمن. و هەژیه بیژم کو ئەق چەندە سەرەرای هندی کو گشیگره و چ کیماسی تیدا نینن، بەلکو د پیدقی نه ژى. ب بوچوونا (تورگینیف) ی نقیسەر ل دەمی دی شیت، لقین و ژیان و سەرەدەری و ئاخفتن و شیوازی هزر کرنا تایهت بدەته کەسایهتیی چیروکا خوە، کو کەسەکی دەست نیشانکری د هزرا ویدا هەبیت. و ئەقەیه داھینان.)) _ موام _.

هەر ئەق نقیسەرە ل جەهەکی دیدا دبیزیت: ((بەهرا پتیرا نقیسەرەن ب گشتی، بەری خوە نادەنە سەرەدەرییا خەلکی و دویقچوونا سەرۆبەری وان ناکەن و کەسایهتیین خوە ل دویف وینی میشکی خوە د ئافرینن. ئەق جورە کەسە هەندەک شیوہکارن کو وینەیین خوە ژ وینە و بێهاتنین رابردو د هەلبیزین و چ جارن نهقییاینە کو وینە بین خوە ژ نمونین زیندی وهربگرن.))

((ئەز هەردەم نمونیهین زیندی هەلدبیزیرم. ل بیرا منە جارەکی کو من هولا شروقه کرنی ل کولیژی کار دکر، ماموستایی من پرسیار ژ من کر: فلان دەرمار کیژکە؟ و من ئەو دەرمار نه دیت " ئەوی دیت و نیشا من دا " من خوە نارازی کر، چونکی ل جەهی خوە نه بوو، لی دگەل هندی هەر ئەو دەرمار بوو یی ئەز لی دگەریام. و من گازندە ژ نا سروشتی بوونا کاری کر و ماموستای کرە کەنی و گووت: د شروقه کرنیدا، نا سروشتی بوون تشتهکی سروشتی یە. ل وی دەمی ئەز عیجز ببووم، لی ئەق ئاخفتنە مال بیرا من و نهو ئەز دزانم کو ئەق چەندە سەبارەت کەسان ژى یا دروستە. هوین گەلەک کیم تشتهکی ((سروشتی/ عادى)) دی بینن. عادى، مەرەما سەرەکییه " تابلویە که کو مروفا ژ

هەلبیزاتنا کەسایهتیین چیرۆکی
روگەھ

پەرزە، پونەى ددەنه له تۆبىن
و وهركێزانىن مروفاهەنى و زانستى

ژماره 1 هه‌م‌ه‌ینا 2011

ئەنجامی گشت تایبەتمەندی و سیفاتین تایبەتمەندیی کەسان، ب دەستقە دئینیت. و ب دەستقەئینانا گشت قان تایبەتمەندی و سیفەتان د کەسەکی بتنی، نه مومکنه.

زێدەباری هندی کو ئەو ئەمین سەرەدەری دگەل گشت خەلکی دکەین . پاشا، فقیر، زالم، بازرگانەکی گەلەك زەنگین. ب بوچوونا مه ئەقە، نه دسەرنجراکیشن. گەلەك ژ نقیسەران ئەق کارەیین کرین و هندەك تشتین لدور قان جورە کەسان نقیسین، لی ئەنجامی وی کو بی ئومیدی بوویە و نیشان ددەت کو ئەق تشتە نه هند نارازە و ناسروشتی نه و ژ بو بەرەمەکی هونەری نه ژ هەژینه.

نەشیین قان جورە کەسان وەك کەس یان مودیلەکا سروشتی، پیشکیشی خەلکی بکەین. دگەل هندی کو ((سروشتی و عادی بوون)) وارهکی زەنگین و پرپیت و بەرەکەتە. نەچاقەرئیبوونا وی، غەریبیا وی، جوراوجورییا وی زێدە" نامراز و کەرەستەیین زۆر دئێخیتە بەر دەستی نقیسەری. کەسین ((مەزن)) وەکەقن. لی ئەق خەلکی سادەنە کو ژ کومەکا رەگەزین هەقدژ پیکهاتینە. کوما خەلکی پرە ژ تشتین تازە و نوی - سەرچاوەکا بی کوتایینە. ئەز ب خوە یی بەرەم کو ب تنی ل گزیرتەکا قاری و د ماوی هەیفەکی دگەل (بیتاری) بژیم و روژەکی دگەل سەرۆک وەزیران نەم. ((

بیرنارد شو دبیژیت: ((هەر شیۆه کار و پەیکەر تاشەکی زیرەك، مفای ژ (مودیل)ی وەردگریت. نقیسەر و شانو نقیس ژی دقیا وەبکەن . من ب خوە هەر کەسەك ئینابیتە د شانوناما خوە دا، من یی ژ مودیلەکا زیندی وینە کری.)) _ ژ بیرهاتنین ریزدار (بسانت) _

((... کاری مه ئەگەر کیماسییهك تیدا هەبیت، ئەوہ کو ئەم ناشنایی کەسایەتی و تایبەتمەندیین وان کەسین کو دنیاسین نینن. رادی پیزانینین مه هند نینن کو وان، وەکو پیویست نیشا خوینەری بدەین و وەل خوینەری بکەین کو هەست بکەت یی سەرەدەری دگەل هندەك مروقان دکەت. تایبەتمەندیین خەلکی هند هەقدژی هەقن کو نەشیین کوپپیا دووی، تەمام وەك یا ئیکی دروست بکەین و بینیه سەر لاپەرە.))

هەبیراتنا کەسایەتین چیرۆکی

روگەھ

وەرزیه، پوئەتی ددەنە فەکوئین و وەرگیرتین مروقاپەتی و زانستی
ژمارە 1 هەفینا 2011

سەرەرای هندی کو خەلک پیکهاتهکن ژ کومهکا ههقدژی و جیاوازیان. نقیسه مودیلا
 خوه کوپی ناکهت، بهلکو نهو تشتی وی دقیت دی ژی وەرگریت، نهو تایبهتمندیین
 خه یالا وی وورژاندی، دی وەرگریت و کهسایهتی چاقه ری کری دی ئافرینیت. ب گشتی
 نابیت ژ هندی کو نهۆ کهسه وه کههقییه کا تهمام دگهل مودیلی ههیه یان نینه، عیجز
 بییت. مه ره م د کاری نقیسه ری ب تنی پیکتینانا وه کههقییه کا په سه ند کریه... زیده باری
 هندی کو پیدقی ناکهت نقیسه مودیلا خوه ژ ناۆ وان که سان بهه لپژیریت یین کو
 تیکه لی دگهل وان هه نه. ب تنی هند به سه کو ئیکی ببینیت و هنده ک دیه نان ژ
 کهسایه تیا وی ، د ماوی وان چه ند خوله کیین کو د پاسی یان کافیتریایه کی دگهل
 دناخقییت ب هه لپژیریت و ل دو یقدا، وی ب که ته مودیلا کاری خوه. تشتی پیویست بو
 وی نه وه، کو بناغه کی نازکه و د پاشه روژیدا دی شیت ب هاریکاریا سه ربور و
 پیژانینین ژیانن و نیاسینا خه لکی و تشتین دهروونی یین وی ب خوه“ ب هیژ و
 لیکداییتر بکه ت.

((هنده ک جارن نقیسه مروه کی ئاسایی ژ بو مودیلا خوه د هه لپژیریت و
 دکه ته کهسایه تیه کی ئازا و خودان کهسایه تی و گرسان...هنده ک تشتین ل ده ف وی دیتین
 کو ده وروبه ریین وی هه ست پی نه کرینه...))

(هنر داستان نویسی، ابراهیم یونسی، ص (۲۹۵ – ۳۰۱))

هه لپژیریتا کهسایه تین چیروکی

روگه ه

وهزیه، پوهنی ددنه له توین
 و وه کتراین مروه بانی و زانسی

ژماره 1 هه فینا ۲۰۱۱